

מחווה לחלוץ הסגנון הים-תיכוני אלכסנדר אוריה-בוסקוביץ'

"שני נרות יבערו כל עוד נותר יהודי אחד עלי אדמות.
אם המאזין לצלילי הקונצ'רטו הזה יוכל להזדהות עם הרעיונות האלו
הרי שבאתי על שכרי".

(אלכסנדר אוריה בוסקוביץ' - מתוך התכניה של בכורת הקונצ'רטו לכינור בדצמבר 1944)

בתוכנית:

- הסוויטה "שרשרת הזהב"
- קונצ'רטו לאבוב
עם הסולן: דודו כרמל
- קונצ'רטו לכינור
עם הסולנית: ורה ויידמן
- "סוויטה שמית"

"המוסיקה שלי חברה כניסיון ליצור מבנה וסגנון מוסיקלי שיוכל לבטא לפחות בעיני המלחין, את הדיאלקטיקה של ה"היכן והמתי" של הרוח הקולקטיבית בתולדות עמנו..."

אלכסנדר אוריה בוסקוביץ' (1907-1964) - מלחין, הוגה דעות, מחנך, מבקר מוסיקה ואחד מאבות המוסיקה הישראלית, נולד בקלז'ו, בירת טרנסילבניה, ב-16 באוגוסט 1907, והתחנך בסביבה שהייתה ספוגה מסורת יהודית מחד, ותרבות אירופית מאידך.

במסגרת לימודי המוסיקה, בשנת 1924 נסע בוסקוביץ' הצעיר לוינה ולאחר מכן המשיך את לימודיו בפריס, שם למד נגינה בפסנתר אצל אלפרד קורטו (Alfred Cortot) וקומפוזיציה בהדרכתם של פול דוקא (Paul Dukas) ונדיה בולנג'ה (Nadia Boulanger). במוסיקה למקהלה השתלם בסקולה קנטורום. עם שובו לעיר הולדתו ב-1929 היה למלחין ולפסנתרן פעיל וניצח על האופרה הלאומית ועל התזמורת הסימפונית ע"ש גולדמרק אותה יסד ב-1936.

ב-1938 הוזמן על-ידי התזמורת הסימפונית הארץ ישראלית (היום התזמורת הפילהרמונית הישראלית) להיות נוכח בביצוע הבכורה של יצירתו "שרשרת הזהב" (סוויטה המבוססת על שבעה שירי-עם של יהודי מזרח אירופה) בניצוחו של המאסטרו הדגול איסאי דוברובן (Issay Dobroven). בוסקוביץ' הגיע כאורח, אך החליט להישאר בארץ ישראל ולהפכה לו לבית.

המפגש הלא קל עם המציאות החדשה, שהיתה שונה בתכלית מזו האירופית בתחומי התרבות, החברה, השפה והנוף לא מנע מבוסקוביץ' להזדהות באופן מוחלט עם ה"כאן ועכשיו" ההיסטוריים. במולדתו החדשה-עתיקה הופך בוסקוביץ' מעורב בתחייה התרבותית והלאומית של העם היהודי. קיבוץ הגלויות של יהודים מכל קצות תבל שהפך את הארץ לכור היתוך תרבותי-אנושי בעל דינאמיות עצומה, יצר אווירה ייחודית שהניעה אותו כאומן יוצר.

המסורות השונות, המוסיקה והריקודים של הקהילות היהודיות המזרחיות, ובמיוחד הפולקלור העשיר של יהודי תימן, היו עבור בוסקוביץ' בגדר אוצר בלום. ההיכרות עם המוסיקה והכלים המקוריים של האוכלוסייה הערבית והדרוזית השלימו את הפסיפס התרבותי-אנושי המגוון. גם התנ"ך ובמיוחד הטקסטים הפיוטיים של "תהילים" ו"שיר השירים", טעמי המקרא של עדות המזרח והשפה העברית בכלל, יצרו עבורו את ההמשכיות ההיסטורית בין מורשת האבות וקורות ההווה והיו לו למקור השראה בלתי נדלה.

כאדם, בוסקוביץ' היה אידיאליסט בעל אחריות היסטורית. לדבריו "ברגעים הגדולים של ההיסטוריה, נוקטת המוסיקה עמדה וגישה ברורות". מאמצים רבים הקדיש ליצירת שפה מוסיקלית אשר תהווה חלק בלתי נפרד מהמציאות החדשה וחתר, ללא הרף, להשגת סינתזה בין הישן לחדש, בין המסורות הרוחניות והמוסיקליות של עמו והמרכיבים המוסיקליים המזרחיים, לבין טכניקות קומפוזיציה מערביות. הכרתו ואמונתו הבלתי מעורערת בחשיבותו העצומה של שילוב שכזה הובילה במהירות למטמורפוזה בשפתו המוסיקלית ולניב מוסיקלי שאותו כינה "הסגנון המזרח-ים-תיכוני".

מרים בוסקוביץ'

שרשרת הזהב [1936]:

למרות היותו איש הרוח והתרבות האירופי, חש בוסקוביץ' צורך עמוק לחשוף את זהותו היהודית ולגלות את תכני מורשת אבותיו. בחיפוש אחר שורשים מוסיקליים, בשנת 1935 הוא ערך מסע להרי הקרפטים על מנת להכיר וללקט את המנגינות והפולקלור של הקהילות היהודיות שחיו שם. בהשראת ההווה הזאת הוא חיבר את 'שרשרת הזהב' (7-1936) - סוויטה המבוססת על שבעה מתוך שירי עם אלו.

"במוסיקה הזאת" מסביר המלחין, "...ניסיתי לזכך את תמצית המלודיות היהודיות, את החומר המוסיקלי של השירים שאבתי משירי-עם יהודיים ממזרח אירופה ... ניסיתי לשמור על האופי והרוח המקורית של שירי העם המהווים מבע לרוח האומה, לא שיניתי מאומה במבנה המלודי של השירים. השתמשתי בהצללות תזמורתיות ובעיבוד מפורט של הנושאים, רק כאמצעי להביע את התכנים הפסיכולוגיים השונים והמגוונים של השירים, שירים אלה הם מצבת זיכרון וחוליה בשרשרת הזהב של המסורת והתרבות היהודית שנכחדה בשואה..."

שבעת הפרקים של הסוויטה מבוססים על השירים הבאים:

- שיר ערש - "נומי בתי"
- חצקלה - סקרצינו. שיר חתונה
- הקושיה הישנה - "שואל העולם"
- "וישמח משה" - ניגון חסידי
- "בעמקי היער" - שיר אהבה
- "זמה, יומה" - שיר הנערה
- "וטהר ליבנו" - ריקוד חסידי

קונצ'רטו לאבוב ולתזמורת [1942]:

הקונצ'רטו לאבוב ולתזמורת הוא אחד הנסיונות הראשונים בשילוב יסודות מוסיקליים מזרחיים עם יסודות אירופיים. בחירת האבוב ככלי סולן (שנעשתה בהשראת הזרנה המזרחית), תזמור היצירה, אלמנטים בלתי שגרתיים בביצוע (לרבות סוגי הסטקאטו השונים, המדמים את צליליהם של כלי הפריטה המזרחיים כעוד, קאנון וסנטור) – כל אלה מרחיקים את הקונצ'רטו לאבוב ולתזמורת מהרוח הרומנטית האירופית ומהווים את ראשיתו של סגנון מוסיקלי ישראלי חדש.

השמעת הבכורה של יצירה זו נערכה בשנת 1943, ובפעם השניה והאחרונה עד כה, היצירה בוצעה בשנת 1964.

לקונצ'רטו שלושה פרקים הממזגים שירי עם של עדות ישראל ומוסיקה ערבית פולקלוריסטית, במיוחד שירי רועים בדואים אותם ליקט בוסקוביץ' במהלך שנות ה-40. הפרק השני הוא מן המיוחדים והנדירים שנכתבו בארץ, יש לו מלודיה מזרחית ממש, המתזמרת בדרך בלתי שגרתית ואקזוטית המשאירה חותם בל ישכח על המאזין.

הפרק הראשון Allegro giocoso e vigoroso - בנוי על צורת הסונטה אלגרו. הרעיון היסודי של החומר התימטי הוא במסגרת טטרוכרדית. כל הקבוצות התימטיות כגון הנושא השני, המעברים והקודטות נגזרות מן הנושא הראשון ומופיעות בגלגולים.

הפרק השני - Andantino - הוא פרק תלת-חלקי בתוספת קודה. המתח בפרק זה נוצר על ידי הניגוד שבין האוסטינטו התזמורתי במשקל 7/8 לבין העיטורים המלודיים המנוגנים בידי האבוב בסגנון "psalmodinate", דהיינו בגוון ארכאי של טעמי המקרא.

הפרק השלישי - Rondo - הוא בעל אופי ריקודי ערני. הפרק שואב את השראתו מתבניות מלודיות המופיעות בתפילת 'אדון עולם' בנוסח יהודי בבל ובקודה מטעמי המקרא של "שירת הים" [שמות, ט"ו] בנוסח יהודי תימן.

קונצ'רטו לכינור [1942-1949]:

מתוך מאמר באנגלית שכתב בוסקוביץ' עצמו לקראת ביצוע הבכורה של הקונצ'רטו לכינור באפריל 1944:

"המלחין מאמין שבכל הזמנים, ובפרט בימינו אנו, שהאמנות אינה מטרה בפני עצמה, אלא אמצעי להוסיף משמעות וערך לחיים. מוסיקה צריכה להביע את הערכים המוסריים אשר נמצאים בתנ"ך. עוצמת הטרגדיה המתרחשת לנגד עינינו בימים אלה¹ הופכת את המושג "אומנות לשמה" למגוחך, לבלתי הולם את תקופתנו. ברגעים הגדולים של ההיסטוריה תמיד היה למוסיקה ולמלחין מעמד מיוחד, מעבר לפולמוס בענייני טכניקה קומפוזיטורית ואסתטיקה. המלחין הישראלי בימים הרי גורל אלה אינו יכול להיסגר במגדל השן מבלי להיחשף אל הטרגדיה של עמו. עליו לעזור ולהראות לשארית הפליטה את הדרך לאומץ ולתקומה מחודשת. ברוח זו נכתב גם הקונצ'רטו לכינור - על מנת להביע באמצעים מוסיקליים את חוויית הארץ שלנו, את הנשמה שלנו, את התנ"ך. שני נרות יבערו כל עוד יהודי אחד יוותר עלי אדמות. אם המאזין לצליליו של הקונצ'רטו יוכל להזדהות עם הרעיונות הללו, הרי שהמלחין בא על שכרו."

(תרגום חופשי מאנגלית - מיכאל וולפה)

¹ כוונתו לשואת אירופה שמרבית תוצאותיה הנוראות כבר היו ידועות לכל. מ.ו.

הקונצ'רטו לכינור של אלכסנדר אוריה בוסקוביץ' הוא אחת היצירות רחבות היריעה והמרשימות ביותר שנכתבו בארץ במהלך שנות השלושים והארבעים. הקונצ'רטו נמצא ברשימה אחת עם "שניים עשר שבטי ישראל" של אריך וולטר שטרנברג, שתי הסימפוניות, הקונצ'רטים לפסנתר, לצ'לו ולכינור של פאול בן-חיים, "זכור" לוויולה ולתזמורת של עדן פרטוש, הסימפוניה הראשונה והקונצ'רטו הראשון לפסנתר של מרק לברי, הקונצ'רטו הראשון לפסנתר של יוסף טל, הקונצ'רטו לוויולה של חנוך יעקובי וכמובן יחד עם הקונצ'רטו לאבוב, "שרשרת הזהב" ו"סוויטה שמית" של בוסקוביץ' עצמו.

על אף היותו של הקונצ'רטו לכינור אחת היצירות היותר מפורסמות לקורא, יצירה זו היא מן היצירות הפחות ידועות למאזין. מצד אחד היצירה זכתה בפרס הוברמן בשנת 1942, נכתבו עליה מאמרים, שברובם התייחסו אליה כאל אבן דרך מרכזית בהתפתחותו הסגנונית של בוסקוביץ', כאל יצירה בעלת השפעה על דור שלם. מצד שני, יצירה זו אף פעם לא בוצעה בעצם בגרסה המלאה, המקורית, שנכתבה בפרץ של השראה בכמה ימים.

הפרק הראשון - מבוסס על שני רעיונות. גם הראשון, שהוא מהיר וריתמי, וגם השני, שהוא שירתי וחופשי מבחינה ריתמית, תואמים הן את הרעיון הקלאסי של שני נושאים מנוגדים, והן את רצונו של המלחין להביא לידי ביטוי את שפת המקום. החומרים המהירים של הפרק מבוססים על מחולות כמו ההורה הארצישראלית, הקטעים השירתיים דומים למוואל הערבי. תזמור אימפרסיוניסטי וצבעוני, לצד רגעים פוליפוניים או הטרופוניים, המושפעים ממרקמים מזרחיים מעצבים את שפתו הסימפונית הייחודית של בוסקוביץ'.

קדנצה לכינור הסולן מובילה אל הפרק השני, רומנסה רומנטית, בהרמוניה מודאלית, כמעט נטולת טרצות, שבמרכז מנגינה יפה ומרגשת, טרגית ומתגעגעת. מנגינה זו דומה ללחן שחיבר בוסקוביץ' עבור הזמרת צפירה לפרק כ"ג בתהילים - "השם רועי לא אחסר".

הפרק השלישי של הקונצ'רטו הוא פרק מהיר ווירטואוזי, שבמרכזו "מנגינה בדואית", כהגדרתו של המלחין בתוכנייה של קונצ'רט הבכורה. פרק זה מתחיל כפרק מהיר ווירטואוזי, כיאה לקונצ'רטו, ויש בו ציטוטים של רעיונות מן הפרק הראשון. שלא כמקובל במסורת הקונצ'רטו הרומנטי מסתיים הפרק בציטוט רחב של מנגינת הפרק השני. סיומת מהורהרת ועצובה זו קשורה, בודאי, לאווירה הטראגית ששררה בעולם בימי חיבור הקונצ'רטו.

אודות עריכת הקונצ'רטו לכינור מתוך דבריו של מיכאל זולפה:

כשהייתי ילד קראתי בספר "עולם הסימפוניה" של פטר עימנואל גרדנוויץ על הקונצ'רטי לאבוב ולכינור של אלכסנדר אוריה בוסקוביץ'. לראשונה התוודעתי דווקא לקונצ'רטו לאבוב, שהיה לדברי גרדנוויץ "הקונצ'רטו הארצישראלי הראשון". היה זה במהלך שידורו הרדיו של הפרק השני של הקונצ'רטו לאבוב "קולות בלילה". עבורי אלה היו רגעים בלתי נשכחים של יופי מלוּדי ומסתורי ואחת מאותן חוויות מכוננות שעיצבו את האומן שבי.

מאוחר יותר זכיתי להאזין כמה פעמים לקונצ'רטו לאבוב בשלמותו, אך באשר לקונצ'רטו לכינור, "שהוא לירי יותר... מחבר בין שפת הארץ לנשמת התנ"ך", התחוויר לי שאין בנמצא תווים או הקלטה שלו. שלא כמו הסוויטות "שרשרת הזהב" ו"סוויטה שמית" שיש להן גם גרסאות פסנתר, היה הקונצ'רטו לכינור בחזקת תעלומה מסקרנת. תעלומה שהיה לי ברור שעלי למצוא בעתיד את הזמן לפענח אותה.

כאשר בשנת 1995 יצא לאור הספר "אלכסנדר אוריה בוסקוביץ' - חייו, יצירתו והגותו", שבו פרק שלם כמעט מוקדש לקונצ'רטו לכינור, כבר ידעתי מתוך קריאה ושיחות עם כמה מן הנגנים הוותיקים בתזמורת הפילהרמונית שמייד לאחר זכיותו של הקונצ'רטו לכינור בפרס הוברמן, החל תהליך ארוך של למעלה משבע שנים של עריכה, תמצות והרחבה לסירוגין, שתוצאתו ריבוי גרסאות, ולבסוף החלטתו של בוסקוביץ' להניח את היצירה במגרה ולדחות את עריכתה הסופית למועד מאוחר יותר. עריכה זו מעולם לא הסתיימה.

עם זאת, החלטתי שהגיע הזמן להתחקות אחר כתב-היד ולהעריך אם ניתן בכלל ואם יש טעם לערוך נוסח סופי של היצירה. בארכיון שבבית-הספרים הלאומי בירושלים מצאתי כמה תיקים המכילים מספר נוסחים וכמה סקיצות. עזרה רבה קיבלתי מאנשי הספרייה הלאומית - ד"ר גילה פלם ודריה ישראלי, אשר חשפו בפני את כל המקורות הקיימים. גם מרים בוסקוביץ', רעיית המלחין, עזרה לי בלב חפץ, וליוותה אותי באהבה בשלבים האחרונים של עבודת העריכה.

כבר מעיון ראשוני הערכת שמדובר ביצירה רבת רושם, הכתובה ביד אמן. בספרם של שמואלי והירשברג מצאתי כתוב: "גם לאחר סדרת הביצועים של הקונצ'רטו לא הניחה היצירה את דעתו של מחברה. הוא גנז אותה וסירב לאפשר ביצועים נוספים שלה. בתוכניתו היה להוסיף לעבוד עליה, אולם השינויים הגדולים שחלו בגישתו האסתטית אחרי 1946 מנעו ממנו לחזור אליה. לדעתה של רעייתו מרים "הוא ראה בחיבור הקונצ'רטו דה קאמרה לכינור את השלמת מפעל הקונצ'רטו לכינור שלו". אינני מסכים עם קביעה זו. הקונצ'רטו דה קאמרה, מן היצירות הישראליות המעניינות ביותר שאני מכיר, שונה באופן מובהק מן הקונצ'רטו לכינור. בוסקוביץ' של 1942 איננו בוסקוביץ' של 1962.

ככל שנכנסתי לעובי הקורה גיליתי יצירה מיוחדת במינה. הקונצ'רטו מתייחד באיכות האמירה שלו, בנועזות השימוש בחומרים מזרחיים לצד טכניקה מערבית, בהבנה יוצאת דופן של האפשרויות הטכניות של הכינור, הן המערביות והן המזרחיות, ובמטען רגשי חזק. זוהי אכן יצירה שמשלבת את רוח התנ"ך עם ארץ ישראל, ומתייחסת באופן ייחודי לטרגדיה של תקופת חיבורה.

החלטתי לגשת למלאכת לימוד הגרסאות השונות ולערוך מהן גרסה סופית, קרובה ככל האפשר לגרסה הסופית אותה לא סיים בוסקוביץ' עצמו, שהלך לעולמו בטרם עת בשנת 1964. במהלך עבודת העריכה למדתי שישנם בעצם ארבעה נוסחים:

- הראשון נכתב בעבור תחרות הוברמן בשנת 1942 וזכה בפרס.
- השני הועתק מנוסח זה כמה חודשים לאחר מכן, וישנם בו מעט שינויים בתזמור של פרקים א' ו-ג', ופרק שני חדש, שיש בו אך מעט דמיון לפרק השני המקורי.
- השלישי הוא הנוסח שבוצע בבכורה של היצירה באפריל 1944. נוסח זה היה עלי לפענח מתוך ההערות, המחיקות, ההדבקות ותפקידים תזמורתיים, שהשיגה בעבורי מרים בוסקוביץ'. הסתבר לי שחלקים נרחבים מן היצירה הושמטו בביצוע זה.
- הנוסח הרביעי שמצאתי הוא כנראה משנת 1946, או אף מאוחר יותר. זהו נוסח מקוצר מאד הכולל רק את הפרק השני וקיצור של הפרק השלישי, ושנועד כנראה, על פי מספר הערות מילוליות שמצאתי בתווים, למסע של התזמורת הפילהרמונית בחו"ל. לנוסח זה נתן בוסקוביץ' את הכותרת "תהילים".

הנוסח שערכתי מנסה לתהות אחר מחשבתו של בוסקוביץ', לפענח מה הניע אותו לשנות, לקצר, להוסיף ולהחליף קטעים מנוסח לנוסח. להערכתנו הנוסח הראשון של היצירה, זה שזכה בפרס, הוא הקרוב ביותר לכוונתו המקורית של יוצרה. לנוסח זה הוספתי שינויים קלים בתזמור, תוספות והשמטות עדינות שמצאתי בנוסח השני, ושל הערכתנו נולדו במהלך הכנתה של היצירה לביצוע הבכורה. בוסקוביץ' שיפר את התזמור, דילל כמה מקומות עמוסים, הדגיש קווים מלודיים ראשיים, ואיזן מקומות מסוימים כך שתפקיד הכינור הסולן לא ייבלע בתפקידה של התזמורת. המלחין גם הוסיף חלק פיתוח נוסף לפרק הראשון והחליף כאמור את הפרק השני שבנוסח הראשון בפרק שני אחר.

לאחר התלבטויות בחרתי בנוסח השני של הפרק השני, אף על פי שגם בנוסח הראשון מצאתי כמה מקומות יפים ומיוחדים. החלטתי נבעה מכך שהפרק השני בנוסח המאוחר יותר מבוסס על הקודה של הקונצ'רטו, שבסוף הפרק השלישי. יש בכך תרומה משמעותית לאחדותה המוטיבית של היצירה, והיה עלי לכבד את אופן התהוותו של נוסח זה בתהליך היצירה.

מן הנוסחים השלישי והרביעי נטלתי כמה תיקוני צלילים, שינויים עדינים מאד בתזמור, ומעברים אחדים, בני תיבות ספורות. היה לי ברור שנוסחים אלה נולדו מתוך הלחץ של המנצח והמבצעים על המלחין, ולא מתוך תהליך יצירתי עצמאי.

מצאתי בנוסחים הערות רבות, מחיקות ותוספות שנכתבו בידי מישהו אחר, לא המלחין, ייתכן שעל ידי הסולן, לורנד פניבש, או המנצח גיאורג זינגר. להערכתך, בזמן ביצוע הבכורה היה על בוסקוביץ' להתפשר. הנוסח המקוצר המכונה "תהילים" הוא, אולי, תולדה של לחץ שהופעל על המלחין ליצור גרסה תמציתית בת דקות ספורות, פתיח לקונצרט מן הסוג המוכר לי כל-כך כמלחין, הנדרש מדי פעם לתמצות על ידי עורכי תוכניות למיניהם.

ולגבי תפקיד הכינור - כאן נעזרתי בכתב ידו של הכנר לורנד פניבש, אשר רשם לעצמו תפקיד לפרק הראשון ולפרק השלישי. פניבש רשם גם קדנצות, אותן שילבתי בנוסח הערוך, בחיבור בין הפרק הראשון והשני ובפרק השלישי, לפני הקודה. לתפקיד הפרק השני נעזרתי בכתב היד של "תהילים" לכינור ולפסנתר. כתב יד זה איננו של בוסקוביץ', ויש בו אצבועים וקשתות בכתב ידו של פניבש.

לעולם לא אוכל לדעת עד כמה קלעתי למחשבתו של אלכסנדר אוריה בוסקוביץ'. גם אינני יכול לדעת אם היה מברך אותי על המאמץ שלי, שכן בשנותיו האחרונות עבר בוסקוביץ' תפנית דרמטית בסגנונו ובתפיסתו האמנותית. כבר אמרתי - בוסקוביץ' של הקונצרטים לאבוב ולכינור, "שרשרת הזהב" ו"סוויטה שמית" איננו בוסקוביץ' של "קונצ'רטו דה קאמרה" ו"עדיים". מבחינה זו, כיום, בפרספקטיבה של למעלה משישים שנה, אני חש שמוטל עלי לחזור ולשוחח עם בוסקוביץ' שלפני המהפך המחשבתי והסגנוני.

ביקורות נפלאות על היצירה נכתבו לאחר הבכורה של אפריל 1944. מקס ברוד, גרשון סוויט, דוד רוזוליו, אוליה זילברמן ואורי קיסרי היללו את היצירה המרגשת, החדשנית אך קומוניקטיבית, המתוזמרת ביד אמן, את הכתיבה הקולחת והאפקטיבית לכינור הסולן.

כמו פאול בן-חיים ב"זכור" לכינור ולתזמורת שזכה במקום השני באותה תחרות, כמו לברי ב"על נהרות בבל" לתזמורת כלי-קשת, כמו עדן פרטוש ב"זכור" לויולה ותזמורת, וכמו יוסף טל בסונטה הראשונה שלו לפסנתר, כך גם אלכסנדר אוריה בוסקוביץ' נותן ביצירה זו ביטוי להלכי התקופה. מה שכתב לקראת ביצוע הבכורה מתחבר אל מה שכתב ממש באותם ימים המלחין היהודי צ'כי ויקטור אולמן בגטו טרזיינשטדט:

"בשום פנים ואופן לא ישבנו גם בכינו על נהרות בבל, גם לא תלינו את כינורותינו! אנו משליכים את יבנו על אמנות... המשעבד הנאצי אולי יכריע אותנו למוות פיסי, אך לא יוכל לניצחוננו הרוחני והתרבותי."

מדהים ומרגש לדעת שדברים אלה נכתבו באפריל 1944. אולמן חיבר אז את הסונטה האחרונה שלו לפסנתר, שבועות ספורים לפני שנשלח אל מותו באושוויץ. בוסקוביץ', אשר מצא מפלט במלאכת ההלחנה באותם ימים איומים כתב את שציטטתי קודם. ומה נכון יותר מאשר לחזור ולצטטו:

"הקונצ'רטו לכינור נכתב ברוח זו. להביע באמצעים מוסיקליים את חוויית הארץ שלנו, את הנשמה שלנו, את התנ"ך. שני נרות יבערו כל עוד יהודי אחד נותר עלי אדמות. אם המאזין לצליליו של הקונצ'רטו יוכל להזדהות עם הרעיונות הללו, הרי שהמלחין בא על שכרו."

אני רואה בקונצרט זה הגשמתו של חלום. אני מאמין בכוחה של המוסיקה הזו לרגש את הלבבות גם היום. אני מקווה ומאמין שהבכורה המחודשת של הקונצ'רטו לכינור תהיה רק התחלה, לידה מחדש של אחת מן היצירות החשובות שחוברו בארצנו.

סוויטה שמית [1945-1959]:

ה"סוויטה השמית" היא אחת היצירות המקוריות בספרות המוסיקה הישראלית. פנים רבות לה. היא חוברת וגובשה בשנות הארבעים 1945-1946 ועברה גלגול מחודש בשנות החמישים. הגרסה התזמורתית (1959), אשר תבוצע בתכנית הערב, הינה בעלת ששה פרקים. למרות אי-אלו שינויים שחלו בין הגרסאות השונות, זאת אותה המוסיקה שתכניה ורוחה לא השתנו מאז ועד עתה.

על היצירה כתב בוסקוביץ' עצמו:
"שם היצירה אומר בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, שהמוסיקה המדוברת מושתת על עקרונות מוסיקליים אופייניים לעמים השמיים, עקרונות השונים לחלוטין מאלה הידועים במוסיקה האירופית. "הסוויטה השמית" נכתבה תוך שאיפה למבנה וסגנון מוסיקליים בהם ניתן, לפחות בעיני המלחין, לבטא את ה"היכן" ו"המתי" הדיאלקטיים של התמטיקה הרוחנית הקולקטיבית בתולדות עמנו".

"האידיום המוסיקלי הזה (של ה"סוויטה השמית") הוא סינטזה של טעמי המקרא, אתוס ליטורגי ואימפולסים ריקודיים, במיוחד המחוות הריקודיות ואלה של מוסיקת הדיבור של העדה התימנית. ה"סוויטה השמית" היא מוסיקה של "פולקלור מדומה", שהרי אין בה ציטטות מלודיות או ריתמיות כל עיקר.

התרגום המוסיקלי לחוויות אלה הוא: מקצבים חדים, תבניות מלודיות קצרות העוברות ווריאנטים מתמידים תוך שינויים אסימטריים והטרומטריים, תבניות אוסטינאטו, אוניסונו והטרופניה מעוטרת צלילים הומיים של בורדונים 'התנגשות מכוונת' בין צלילים טכניים, מיזוג בין מודליות כרומטית ומקאמים. כל אלה מעניקים ל"סוויטה השמית" את ההצללות ואופייה המזרחי.

סגנון הביצוע דורש סולם עשיר ומגוון של מגעים: מן הפיציקאטו ועד המרטלטו, אשר מעבירים את המאזין אל עולם של ההצללות של כלי הפריטה המזרחיים כמו העוד, הקאנון והסנטור המלווים בתוף הערבי, הדרבוקה, כשהתבניות המלודיות מזכירות את נגינת החליל הערבי.

לסוויטה שישה פרקים. רק לשלושה מהם ישנה כותרת (עממיה, נופיה והודיה). בכל ששת הפרקים בולטות התכונות המיוחדות של הסגנון המזרחי-ים-תיכוני של בוסקוביץ'. זוהי בעצם התוצאה המגובשת ביותר של תהליך התפתחותו הסגנוני שהחל ב"שרשרת הזהב", והלך והתפתח בשני הקונצ'רטים שקדמו לסוויטה השמית, המסיימת את המופע.

דודו כרמל, אבוב:

מן המוסיקאים הבולטים הפועלים כיום בארץ. משנה לנגן ראשון בתזמורת הפילהרמונית הישראלית, וחבר סגל באקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים. זכה במלגות של קרן תרבות אמריקה ישראל, בתחרות פרנסואה שפירא (1990) ובתחרות הבינלאומית לאבוב בטולון שבצרפת (1996). הופיע כסולן עם התזמורת הפילהרמונית הישראלית, תחת שרביטו של זובין מהטה. בחו"ל הופיע עם תזמורות בגרמניה, הונגריה וקנדה. מופיע בקביעות בריסטים, בפסטיבלים למוסיקה קאמרית ובתחנות רדיו ברחבי תבל. בין היתר הופיע באולם הנודע למוסיקה קאמרית של התזמורת הפילהרמונית של ברלין.

חבר ב"חמישייה הישראלית לכלי נשיפה" ומזה שנתיים מופיע במסגרת דואו חליל-אבוב עם עמיתו לתזמורת הפילהרמונית הישראלית, אייל עין-הבר, עמו הופיע בסיום קונצ'רטים ברחבי קנדה, ועם התזמורת הסימפונית של קוויבק תחת שרביטו של יואב תלמי. הקליט עם ה"חמישייה הישראלית" ועם החלילן אייל עין-הבר.

זרה וייזמן, כינור:

הכנת זרה וייזמן היא מן הדמויות הבולטות בתחום הביצוע של מוסיקה ישראלית מקורית, ומן המורים והסולנים החשובים בארץ. הופיעה כסולנית עם כל התזמורות בארץ תחת שרביטם של זובין מהטה, אנדרה קוסטלאנץ, ג'רוד שוורץ, לוקאס פוס, רודולף ברשאי, סידני הארת, נעם שריף, מנדי רודן, אהרון חרל"פ, לאויס גורליק, שמעון כהן, אבי אוסטרובסקי, יבגני צירליין ומנצחים אחרים.

כן ניגנה כסולנית עם התזמורת הסימפונית ירושלים בסירה בארה"ב. הופיעה גם עם תזמורות אירופאיות אחדות בין היתר בביצוע הקונצ'רטו לכינור מאת הינדמית בשטוטגרט, גרמניה, לציון מאה שנים להולדתו. לפני שנה ביצעה את הקונצ'רטו לכינור מאת דבוז'ק עם התזמורת קונספסיון שבצ'ילה. הופיעה רבות גם בריסטים בישראל, אירופה, ארה"ב ודרום אפריקה עם תכניות מגוונות. את מכלול היצירות מאת י.ס. באך לכינור סולו ניגנה בתל אביב, באוניברסיטת אוקספורד באנגליה, באוניברסיטת סלונקי ביוון ובפינלנד. כמו כן ביצעה את כל הסונטות לכינור ופסנתר מאת שוברט, שומאן וברהמס ויצירות המאה ה-20 לכינור סולו.

התקליטור אשר הקליטה במרכז למוסיקה בירושלים, "המיתרים הרומנטיים" זכה לביקורות נלהבות ברחבי העולם ונכלל בין המומלצים ומקבלי הציון הגבוה ביותר ב-Penguin Disc Guide, לונדון. פעמיים השתתפה בפסטיבל למוסיקה קאמרית במרלבורו שבארה"ב שם הופיעה והקליטה עם רודולף טרקין, אנדרש שיף, פיליפ נאגלה ואמנים דגולים אחרים.

השתתפה פעמים מספר ב"ימי המוסיקה" בכפר-בלום ובשנת 1989 יצאה לסיור באירופה עם משתתפי הפסטיבל. היתה מייסדת, מנהלת אומנותית ומשתתפת קבועה בפסטיבל למוסיקה קאמרית בבית-דניאל, זכרון יעקב. בין הפסטיבלים בהם השתתפה באירופה: גוטלנד ו-Sommamusik pa Naset, שבבדיה, אסביירג בדנמרק, St. Cyprien בצרפת ואחרים.

כמו כן הופיעה בפסטיבל החמישי למוסיקה קאמרית בירושלים, במשך שמונה שנים שימשה כנרית ראשונה ברביעיית המיתרים ע"ש גרטלר שליד ביה"ס למוזיקה ע"ש בוכמן-מהטה, אוניברסיטת תל אביב. הרביעייה הופיעה במסגרת פסטיבל ישראל ירושלים, הקליטה לקול המוסיקה ויצאה לסיורים בגרמניה, צרפת, ספרד, אנגליה ובלגיה.

ורה ויידמן כיהנה גם כמנהלת אומנותית, סולנית ונגנית ראשית בתזמורת קשתניות קמארטה רמת השרון אשר ניגנה ללא מנצח, עמה הופיעה בארץ, בצרפת ובתורכיה (כולל שידור חי בטלוויזיה ממלכתית). לימדה סדנאות וכיתות אמן בארה"ב, צרפת, איטליה, שבדיה, הונגריה, יוון וטורקיה ומלמדת דרך קבע בקורסי קיץ ב-Sudahti שבפינלנד.

ילידת סט' פטרבורג, ורה ויידמן הינה בוגרת הקונסרבטוריון הממלכתי ע"ש צ'יקובסקי במוסקבה בה למדה אצל בוריס בלנקי ודוד איוסטרך.

הסינפונויטה הישראלית באר שבע:

הסינפונויטה הישראלית באר-שבע מציינת 32 שנים להיווסדה. במשך כל השנים האלה, התזמורת משרתת בהתמדה ובנאמנות את קהילת אוהבי המוסיקה בבאר-שבע והנגב, לצד הופעותיה על כל בימות הקונצרטים בארץ, פרצה התזמורת את גבולות סביבתה המדברית והפכה לגוף בעל מוניטין בארץ ובחו"ל.

בחודש מאי 2005 התמנה מאסטרו דורון סלומון לתפקיד מנהל המוסיקלי והמנצח הראשי של הסינפונויטה, דורון סלומון מציג שורת הישגים מרשימה בקרירת הניצוח שלו בארץ ובאירופה.

ממקום מושבה בבאר-שבע, בונה התזמורת ומרחיבה את התשתית התרבותית - אמנותית באזור, בהגיעה לפתח ביתם של כל תושבי הנגב. סדרות הקונצרטים שלה מתקיימות בבאר שבע ובכל רחבי הארץ.

במשך השנים, מאות מוסיקאים מן השורה הראשונה הופיעו עם הסינפונויטה בזכות המוניטין שרכשה, ביניהם ליאונרד ברנשטיין, אייזיק שטרן, פנחס צוקרמן, ז'אן פייר רמפל, שלמה מינץ, שילה ארמסטרונג, קלוד פרנק, פליסיטי פלמר, פול טורטליה, גרי קאר, מוריס בורג, בלה דוידוביץ, מנחם פרסלר, כריסטיאן לינדברג, אשר פיש, גיא בראונשטיין, גלעד קרני ואיתמר גולן.

בין הישגיה החשובים לקידום התרבות וקליטת עליה, זכייתה בשנת 1995 בפרס ראשון של המועצה לתרבות ואמנות על ביצוע תזמורתי מצטיין של מוסיקה ישראלית וכן זכייתה בשנת 1998 בפרס הצילינדר של "אמנות לעם" על הפצת המוסיקה בישובי הפריפריה וביצוע קונצרטים איכותיים תוך התגברות על קשיים ומכשולים.

הסינפונויטה הפיקה עד כה 10 תקליטורים, 2 אלבומים של מוסיקה ישראלית, תקליטים של מוסיקה ווקלית בהשתתפות הטנור הדגול, יאן פירס. כמו כן, התזמורת מוזמנת באופן קבוע להקלטות ב"קול המוסיקה" ולהופעות ברשתות הטלוויזיה.

הסינפוניטה רואה כיעד חשוב את קידום החינוך המוסיקלי של הדור הצעיר ואת טיפוחו לאהבת המוסיקה, בסדרות קונצרטים מיוחדים לנוער שיהא עורכת בכל רחבי הנגב.

היום, הסינפוניטה הישראלית באר-שבע נחשבת כסמל ודוגמה לרוח החלוצית הרב-גונית של ישראל. נגניה, ילידי הארץ, עולים חדשים וותיקים, חברו יחדיו ויצרו תזמורת מקצועית ומלוטשת, אשר מיומנותה הטכנית ושילובה עם הנאתה הגלויה מחדוות היצירה מעניקה למאזיניה חוויה ייחודית.

התזמורת הקאמרית שליד האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים:

מנהל מוסיקלי: אילן שול

התזמורת הקאמרית שליד האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים מורכבת מנגנים מצטיינים מקרב הסטודנטים, בוגרים ומוסיקאים צעירים מרחבי הארץ. התזמורת מופיעה תחת שרביטם של מנצחים מסגל האקדמיה כפרופ' מנדי רודן, ד"ר יבגני צירלין, פרופ' אבנר בירון, סטנלי ספרבר, ראש האקדמיה אילן שול ומנצחים אורחים מהארץ ומחו"ל, ביניהם שלמה מינץ, מרטין ואן וורקום ואחרים.

התזמורת שואפת למצוינות ומציגה ביצועים מקצועיים ברמה גבוהה. עם זאת, התזמורת מאפשרת לסטודנטים לרכוש ניסיון תזמורתי לקראת השתלבותם בתזמורות קאמריות וסימפוניות מעולות בארץ ובעולם. לשם כך מקיימת התזמורת קונצרטים וסדרות שונות לקהל הירושלמי ומופיעה בשנים האחרונות בפסטיבלים ומיני סדרות ביניהם: פסטיבל ישראל, פסטיבל "צלילים במדבר", פסטיבל כפר בלום בגליל העליון, פסטיבל חואקין רודריגו, פסטיבל אבו-גוש, הסדרה לצעירים בתזמורת הסימפונית הישראלית ראשל"צ, הסדרה המוסברת בקונסרבטוריון הישראלי "שטריקר" בתל-אביב וכדומה.

עוד מוזמנת התזמורת להופיע בקונצרטים במסגרת הסדרה "אתנחתא" המשודרים לרדיו, ובהפקות האופרה של האקדמיה. בנוסף מתקיימים פרויקטים ביחד עם מוסדות מוסיקה באירופה להופעות בארץ ובחו"ל, בפרסי, גרץ, קרלסרוהה ועוד.

דורון סלומון, מנצח:

נולד בישראל ובה גם החל את לימודיו המוסיקליים. בצעירותו למד פסנתר, קרן וגיטרה קלאסית. בשנת 1974 זכה במלגה מקרן התרבות אמריקה-ישראל ללימודים בחו"ל. למד בבי"ס המלכותי למוסיקה בלונדון, והתמחה בניצוח, הלחנה וגיטרה. סיים לימודי הניצוח בהצטיינות. דורון סלומון זכה פעמיים בפרס הניצוח ע"ש אדריאן בולט ובפרס תאודור שטיר. באותה תקופה למד ניצוח בכיתות-אמן בהדרכת מאסטר פרנקו פררה באיטליה, ועם לאונרד ברנשטיין בירושלים.

בשנת 1979 זכה בפרס ראשון בתחרות ניצוח בחסות התזמורת הסימפונית ירושלים ובפרס ראשון בתחרות הניצוח היוקרתית הבינלאומית בבזנסון (צרפת).

בישראל הצלחה זו הובילה להזמנתו לנצח על כל התזמורות, כולל התזמורת הפילהרמונית הישראלית. בצרפת הוא הוזמן לנצח על תזמורות כמו: פילהרמונית של אזור הלואר, פילהרמונית של רדיו צרפת, תזמורת ננסי, פילהרמונית של לוריין ועוד.

בשנת 1980 נקרא להחליף את המנצח רוברט קרפט בפסטיבל ברלין. קונצרט זה זכה להצלחה גדולה שבעקבותיה הוזמן לנצח על תזמורת האופרה של פלרמו, האופרה של שטוקהולם, הסימפונית של גוטנבורג, תזמורת הרדיו במילנו, פילהרמונית של הלסינקי, תזמורת קאמריות של סקוטלנד, פירנצה ומילנו, הסימפונית של במברג, האופרה של שטוטגרט ועוד.

בין השנים 1984-1990 כיהן דורון סלומון כיועץ מוסיקלי ומנצח ראשי בתזמורת הסימפונית של גוולבורג בשבדיה. מאז סייר בגרמניה עם התזמורת הקאמרית האנגלית והופיע בפסטיבלים: בישראל, דוברובניק, פלנדרס ומוסיקסטה.

דורון סלומון מנצח בקביעות בישראל, סקנדינביה, צרפת, איטליה, גרמניה וניו זילנד.
תקליטים בניצוחו הופקו עם תזמורות גוולבורג, גוטנבורג, וניו-זילנד.

בין השנים 1993-1998 היה דורון סלומון מנהל מוסיקלי ומנצח ראשי של התזמורת הקאמרית הקיבוצית
ובשנים 1993-1996 ניהל את התזמורת הפילהרמונית של מקדוניה.
בשנים 1995-2003 כיהן כיועץ אומנותי ומנצח ראשי של התזמורת הפילהרמונית של פוגטלנד, גרמניה.
עם תזמורת זו פתח בין היתר את פסטיבל האביב בפראג בשנת 1996, הוא ערך סיור מקיף בסין ובספרד
וניצח על הכנר המהולל רוג'ארו ריצ'י במסע קונצרטים ליום הולדתו ה-80.

בשנת 1999 חתם על חוזה הקלטות עם התזמורת במסגרתו יצאו לאור תקליטורים עם טובי האמנים
בעולם ביניהם גם רביעיית הקרנות של תזמורת הגוונדהאוז מלייפציג. מאז ניצח על תזמורות רבות ביניהן:
הקאמרית של ברלין, הסימפונית של ברזיל, הלאומית של קוויבק-קנדה, הסימפונית של נירנברג,
הפילהרמונית של ווסטפליה, ועוד.

דורון סלומון מכהן גם כמנהל אמנותי של פסטיבל "מוסיקה סקרה" בנצרת.

בחודש מאי 2005 נבחר דורון סלומון למנהל המוסיקלי והמנצח הראשי של הסינפונויטה הישראלית
באר-שבע. דורון סלומון, נמנה עם הבולטים והפעילים בין המנצחים הישראלים.

נגני תזמורת הסינפונויטה הישראלית באר-שבע:

מנהל מוסיקלי ומנצח ראשי

דורון סלומון

מנכ"ל

עופר סלע

כינור ראשון

ירון פרנסקי, כנר ראשי
מירון שוורץ, משנה לנגן ראשי
לב אוציטל
ולדימיר בוגדנובסקי
אשר בליכמן
שמואל דרגצקי
מרים בן-עמי

כינור שני

מרים ארחנגרודסקי
רעיה סלוצקי
אלכסנדר גולדבאום
מרינה גולדפלד
שרה בבקוב

ויולה

מריאן שוורצברט
דוד גיחוקידזה
אלכסנדר בורלקוב
אנה גיטרמן
גיל חזן

צ'לו

סופיה פאלקוביץ'
משה מילנר
אדוארד קפלנסקי

קונטרבס

דוד חנני
יוסף בין

חליל / פיקולו

דפנה יצחקי
שרה פינטלינג-מורג

אבוב / קרן אנגלית

יואל ליפשיץ
מיכאל פרוסמושקין

קלרנית

מירה מאירוביץ'
זאב פרידמן

בסון

אלה להב-נדב
דמיטרי מזור

קרן יער

רומן קוט
שרה קליין

חצוצרה

משה בונדרבסקי

טימפני

ג'פרי קובלסקי

נגני התזמורת הקאמרית שליד האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים:

כינור ראשון

מנרי אטיין
קוברו דניאל
זורמן איתמר
סנץ מריה
כהן אריאלה
חלף אתי

כינור שני

מניסטו קייזה
פריינברג אבנר
מלכין קובי
בלאיה מרינה
איבנסקי טרי

ויולה

סומך קרן
תנחלסון דניאל
פולין קטיה
וולף גבראל
הד יובל

צ'לו

אדלמן אסף
נטע כהן-שני

בס

פולדה מנוחה
אטון אוהד

חליל

טיקוצקי מיכל
מוגדוס קרן

קרן אנגלית

קדם עדי

קלרינט בס

שמרלובסקי אלחנן

פיקולו קלרינט

מלאכי אביגיל

בסון

קסאדה רונלדו

קונטרה בסון

פוליצ'וק יואל

חצוצרה

ברנשטיין אלכס
רטנר יבגני

סקסופון אלט

אזולאי רועי

קרן יער

אלטשולר מיכאל
גוטליב אלכס
לנמן יונתן

טרומבון

קרטנר רומן
סרגיי צוצורין
אהרוני אדי

טובה

אוגוסט ישי

מנדולינה

בוסתן שאול

כלי הקשה

גבעוני יהונתן
פריימן רפאל
בלאו עמרי
רוגל נדב

נבל

שמש שרי

צ'לסטטה

גליקסברג ישראל

פסנתר

וגנר נעמן
נייטר דימיטרי